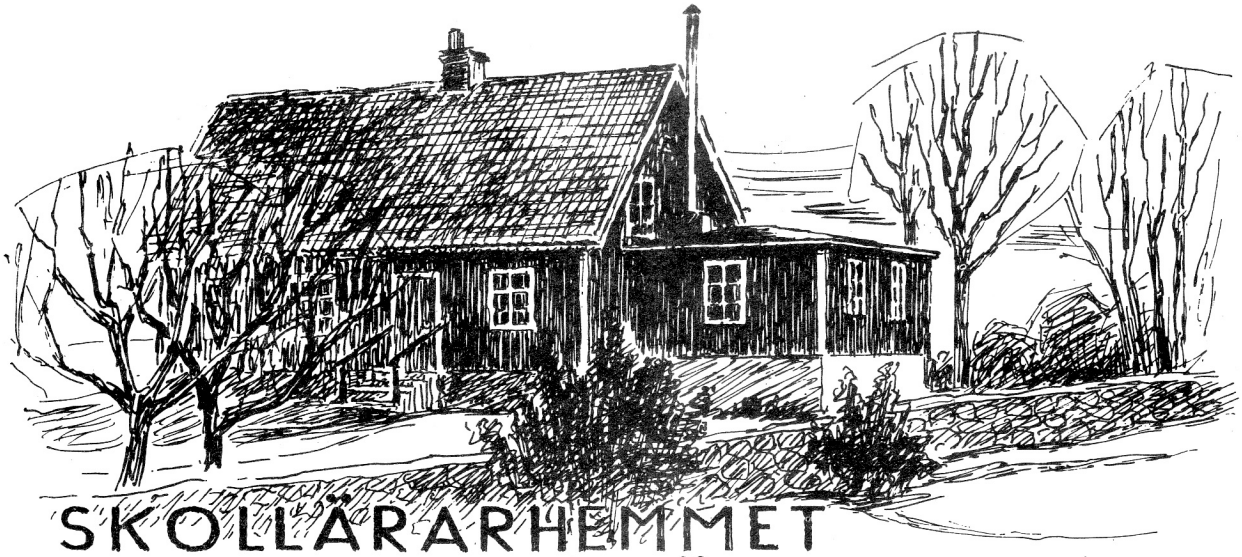

SKOLLÄRARHEMMET I KRONOBÄCK

Av Tage Ståhlberg

Strax söder om Mönsterås ligger Kronobäck, numera ganska välkänt på grund av sin nyrestaurerade klosterruin. Vid sekelskiftet var såväl köpingen som tiden en idyll, och den arbetsamma befolkningen kunde väl inte ens i sina vildaste drömmar ana vad det nya århundradet skulle bära i sitt sköte av både ont och gott.

Kronobäck hörde till socknen, och där fanns en skola för dem som bodde på den sidan av samhället. År 1884 kom till denna skola en ung, nyss utexaminerad lärare, som med obetvingelig arbetslust gav sig i kast med sina uppgifter. Ett av hans första fritidsgöromål blev att anlägga en trädgård, där han planterade ett hundratal ädla fruktträd, med vilkas frukt han i sinom tid kunde glädja de sina. De prunkande blomsterrabatterna, där det ena blomslaget avlöste det andra, var en ögonfägnad för alla som hade sina vägar däråt och en outtömlig honungsgruva för hans tusentals bin.

En flaggstång reste han på gårdsplanen, och allt som oftast syntes den blågula duken i topp för att hylla någon som fyllde år eller hade namnsdag eller av någon annan festlig anledning. I den mån som familjen blev stor och släkten ännu större, slets flaggan fortare ut och måste emellanåt ersättas med ny. Trädgårdsgångarna hölls alltid välkrattade och rabatterna ansade liksom för att kunna tävla med hemmets propra inre. I detta hem växte min hustru upp.

Folkskollärare J. A. V. Petersson föddes i Linneryd i Kronobergs län år 1863 som son till lantbrukaren Peter Gustaf Karlsson i Svartabäck. Sin examen tog han vid Växjö seminarium. År 1904 antog han släktnamnet Halldorf, under vilket såväl barnen som de flesta barnbarnen är kända.

På Stubbemåla gård ett par kilometer från skolan residerade lantbrukaren och rusthållaren Aron Cedergren. Släkten är numera rätt stor och räknar inom sina led representanter för flera olika yrkesgrupper, bland vilka särskilt tidningsmän, lärare och politiker gjort sig mer allmänt kända. (Inte mindre än fem släktingar var samtidigt medlemmar av den lagstiftande församlingen.) Många av dessa känner alltjämt djupt sin samhörighet med hembygden i Mönsterås.

Aron Cedergren hade sju barn. Det fjärde av dem var dottern Vilhelmina, som gifte sig med fanjunkaren Anders Magnus Carlson. Den dag kom, då Arons hustru dog; det föll då på den ännu helt unga dotterdottern Annas lott att övertaga ansvaret för det stora hushållet i det Cedergrenska hemmet. Det var ett uppdrag som hon skötte med heder. På denna gård rådde en innerlig gudsfruktan, och fanjunkare Carlson är ättefader till många Herrens tjänare. Han var en outtröttlig bedjare, och hans barnbarn talar ofta med vördnad om morfars gudstro.

Yngste sonen Thure A. J. Carlson, folkskollärare i Jönköping, utövade ett mycket vidsträckt andligt inflytande som ordförande i Jönköpings Kristliga Ynglingaförening. Själv blev han gift med en missionärsdotter Lina Dahle, dotter till generalsekreteraren i Det Norske Missionsselskap Lars Dahle. Makarnas enda dotter Ella dog på missionsfältet i Kina och en son Öyvind studerar teologi. I förbigående kan nämnas, att en annan släktgren har inom sina led välkända skådespelare; så ytterligheterna berör varandra.

I fanjunkare Carlsons hem växte också dottern Ester upp. Hon blev visserligen inte direkt missionär, bara lärarinna i Vättersnäs, Huskvarna, men jag skall aldrig glömma ett samtal som jag åhörde mellan två av hennes bröder:

— Ja, se bouppteckningen efter Ester visade inga tillgångar, inte skulder heller för den delen. Hon kunde ha lämnat en god slant efter sig eller rent av ett testamente till missionen, som låg henne så varmt om hjärtat, men hon föredrog att ge medlen till missionen och Guds verk, medan hon levde.

Sådan var andan i det hemmet.

Skolläraren var inte mindre gudfruktig, och han och Anna på Stubbemåla gifte sig relativt unga. Om deras hem kan sägas, att det blev rikt välsignat både andligt och materiellt.

Barnen föddes i rask följd, till dess att en kedja på tolv länkar, sex pojkar och sex flickor, fylkades kring mor och far. Hur modern kunde räcka till för alla de omsorger, hon ägnade både de egna barnen och dem i skolan, och ändå ha tid över för möten och mission och för värdinneplikterna gentemot de tillresande predikanter, som regelbundet gästade hemmet, det är svårt för sena tiders barn att begripa.

Inte fanns det vattenledning, inte heller avlopp eller elljus. Vedspis och kakelugnar slukade ved under vintern, och fotogenlamporna måste både putsas och fyllas. Bakning, konservering, slakt, byk och skurning, vävning, syning, stoppning och lagning, allt gick efter schema

minst lika regelrätt som i skolan. Ingenting fick slösas bort och ingenting förfaras. Barnen fick naturligtvis lära sig att hjälpa till, men de flesta av dem hade också sina studier att sköta.

Och skolläraren? Ja, han var inte bara skollärare. Han var bokförare inne i köpingen på morgnarna, innan skolan började. Därtill var han kommunalman, revisor, platsredaktör m. m. och sedermera även sysslоman på sjukstugan. På Kronobäck fanns inga fritidsproblem, och även de ekonomiska löste han på ett beundransvärt sätt. Inte att undra på att släkten kallade honom »finansministern» — och detta fastän en kusin till hans hustru innehade den platsen vid konungens rådsbord. Han fick också sitt erkännande av Kungl. Majestät, då han belönades med guldmedalj vid en högtidlighet i kyrkan.

Det rådde också gudsfruktan i Kronobäcks skola. Innan den Halldorfska barnskaran drog i väg till söndagsskola i Långnäs' missionshus, hade de haft sin egen privata söndagsskola hemma. Då togs det också upp offer, naturligtvis till missionen.

Den första i denna barnskara, som fick Guds kallelse till missionsfältet, var äldsta dottern Gertrud. Hon lämnade sin plats som lärarinna och reste år 1911 ut till det stora Kina. Där förenades hon i ett mycket lyckligt äktenskap med missionär Verner Wester, som tillhörde samma missionssällskap som hon själv var utsänd av, nämligen Svenska Missionen i Kina. Under den andra perioden där ute drabbades hon emellertid av den sjukdom, som på en gång ändade hennes och det yngsta barnets, en späd liten flickas, liv; en av sina båda gossar hade makarna tidigare fått mylla ner i Kinas jord. Den kvarlevande gossen Sven skickade Wester nu hem med några återvändande missionärer och var därför ensam när han nästa gång kom till Sverige. Men han stannade inte länge hemma utan återvände inom kort till sina kära kineser. Där ute fick också han lägga ner vandringsstaven. Han fick sin grav i den jord, där de flesta av hans kära vilade.

Pastor T. B. Barratt besökte Göteborg år 1907, och där, på ett av hans möten, blev Gertruds bror Einar döpt i den helige Ande, vilket gav hans liv en helt annan inriktning. Efter att ha studerat på Örebro Missionsskola och en tid varit pastor John Ongmans medhjälpare antog han en kallelse till Elimförsamlingen i Malmö och fick utföra ett banbrytande arbete i den trakten av Skåne. Två av sönerna går i hans fotspår, Samuel som är pastor i Norrköping och Daniel som är missionärskandidat för Kongo.

I och med att Einar hade blivit andedöpt klarnade sanningen om den bibliska församlingen för flera av hans syskon. Torsten hade blivit frälst i Oskarshamn, och när Einar hörde det, reste han genast upp till honom för att grundligare undervisa honom om Guds väg, med påföljd att också Torsten kom igenom till Andens dop. Som nitisk och brinnande evangelist stod han därefter en tid vid Einars sida som hans medhjälpare. I Värmland var Linnéa lärarinna och hade där kommit till klarhet i dopfrågan och låtit döpa sig.

Varje år, då det blev ferier, reste de flesta ungdomarna hem till Kronobäck, där de hade frihet att bedja. Ofta bad de i ensamhet och kunde då glömma både tid och rum. De bad även för varandra, att Gud skulle leda deras öden. Torsten fick visshet om sin kallelse, som gällde Tibet. Han reste ut som Smyrnaförsamlingens i Göteborg missionär, och i Tibet ingick han äktenskap med f. d. lapplandsevangelisten Elna Irwing. De återvände båda till Sverige efter sin första period i Fjärran Östern och reste sedan ut igen för andra gången. På väg från Peking till missionsfältet tjänstgjorde Torsten som guide för den av doktor Sven Hedins expeditioner, som förestods av doktor Hummel. Han insjuknade emellertid under färden, och Herren tog honom hem. Endast ett par månader efter sin svåger Verners död fick han sin grav i samma land.

De där bönemötena, som nämndes här ovan, inte bara uppbyggde, de satte också väldiga andliga krafter i rörelse. Osmin, som vid den tiden läste på sin filosofiekandidatexamen i Lund, blev klar över att hans framtid skulle bli att undervisa missionärskandidater i de moderna språk, de till en början måste lära sig för att komma till rätta med förhållandena på missionsfälten. Han blev först lärare vid missionsskolan i Högsby, sedermera i Stockholm. Nu är han sedan många år rektor vid Kaggeholms Folkhögskola.

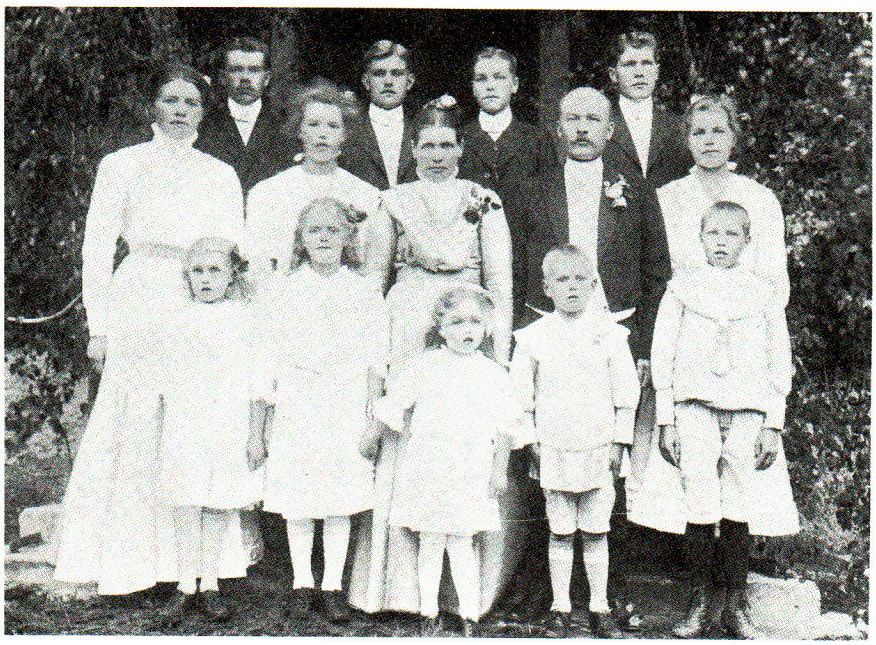
Linnéa gick och bar på missionskallelse. Vi andra såg det alldeles tydligt. Det var också helt naturligt, att Herren även för henne skulle öppna sin väg. Hon blev när tiden var inne Elimförsamlingens i Malmö missionär för Kongo, och det är nu trettiofem år sedan hon för första gången

Anna Halldorf, f. Carlson.

J. A. V. Halldorf.

Den stora familjen samlad vid silverbröllopet 1910.

satte sin fot på Kongos jord. Hennes brev därifrån dokumenterar en hel missionsepok — alltifrån den tid då man måste locka de svarta till skolan tills nu, då varken lärarkrafter eller resurser räcker till för att taga emot alla som vill lära. Det måtte ha varit oerhört inspirerande att så där på nära håll följa en så våldsam expansion som den på detta missionsfält. Må Herren i fortsättningen hålla sin hand över verket i Afrika och sina tjänare där.

I de där bönemötena kom också Ingrid, min hustru, loss. Hon hade lovat sig själv att aldrig bli pingstvän, men när hon kom hem på sommarferier från seminariet, blev hon både andedöpt och vattendöpt och därmed även viss om missionsfält. Att det blev detsamma som mitt hör ju bara till de under, som Gud verkar för dem som står öppna för hans ledning.

Aldrig skall jag glömma, när mor Anna låg på sitt yttersta. Också det ligger nu trettiofem år tillbaka i tiden. Det var en sådan där underbar stund i sjukrummet, då man tyckte sig höra suset av änglavingar och det stilla sorlet av Livets älv. Evigheten hade kommit alldeles inpå oss. Ett leende drog över det lidande ansiktet, då hon såg på sin yngsta dotter och mig. Hon fattade om våra händer och förde dem tillsammans och gav oss sin välsignelse. Det skänkte oss visshet om att vi var i Guds vilja.

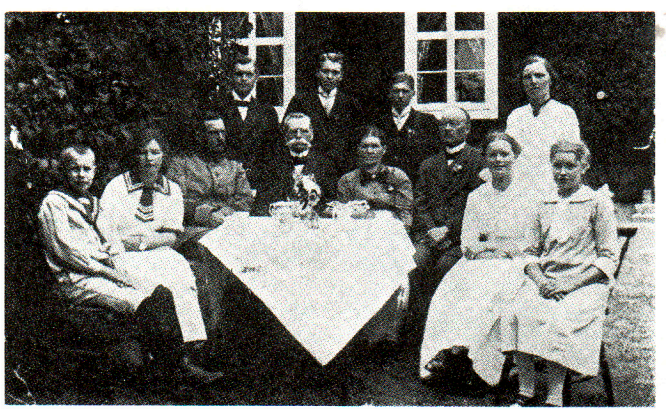
Fars välsignelse kom senare. Då var Ingrid lärarinna vid samma skola som han. Hon brottades med sin kallelse och kände det svårt att tala med fadern om den. Om ändå mor hade levat och kunnat medla! Hon såg på hans grå hår och tänkte på allt vad han hade gått igenom, på dem han hade måst offra för Asien, på sin syster som var i Kongo, på brodern som i stället för en tryggad framtid vid någon av statens skolor föredrog att vara lärare för missionärskandidater. Och till allt detta skulle nu komma, att även hon lämnade honom. Omsider tog hon mod till sig och berättade, hur hon hade det. Svaret kom i samma anda som välsignelsen från mor:

— Mor och jag har aldrig lagt hinder i vägen för våra barn, när de har velat gå Guds väg. Det är klart, att jag inte kan neka dig heller. Må Gud välsigna dig.

Sådan är den tro, som inte håller någonting undan.

Och dock var min svärfar inte pingstvän. Han kom från en högkyrklig trakt och hade fått en högkyrklig uppfostran. Det var mycket nytt som mötte honom i denna expansiva pingströrelse, mycket som han ej förstod, men han dömde det icke. Han var liberal och alldeles fri från människofruktan. Därför sade han heller inte något emot, när hans kära hustru blev döpt i vatten av sonen Einar.

Sådana var alltså dessa gudfruktiga makar, som utan barnbidrag och andra sociala förmåner uppfostrade tolv barn, av vilka sex vigde sitt liv åt arbetet i Guds rike.

Fanjunkare Carlson och (i uniform) en av hans söner på besök i Kronobäck.